

MACHIAVELLIPRIJS 2005 JURYPAPPORT PROF. MR. PIETER VAN VOLLENHOVEN

Uitgesproken door Marja Wagenaar, voorzitter van de Stichting Machiavelli

Het jaar 2005 mag met recht het jaar van de mislukte politieke communicatie worden genoemd. Ondanks een brede politieke meerderheid in het Nederlandse parlement voor de Europese Grondwet, lukte het deze politici geenszins om ook een brede meerderheid onder de Nederlandse burgers te verwerven. Op 1 juni jongstleden liet een overgrote meerderheid van de kiesgerechtigde Nederlanders een duidelijk 'nee' horen tegen het voorstel.

Niet zo verwonderlijk gezien de paniekerige aanloop in de weken voor het referendum. Een minister – met energiebeleid in zijn portefeuille – die dreigt dat bij een 'nee' in Nederland het licht zal uitgaan. Een andere minister die zegt dat bij twijfel mensen maar beter thuis kunnen blijven en niet kunnen gaan stemmen, onder het motto 'alles beter dan een tegenstem'. Een Minister-President die bij de herdenking in Margraten van gevallen in de Tweede Wereldoorlog vanachter het spreekgestoelte van de Amerikaanse president Bush – met presidentieel zegel en al – fijntjes nog eens het belang van de 'jastem' benadrukt. Dit alles nog eens versterkt door een aantal oppositieleiders die zich van hun meest bestuurlijke en minst oppositionele kant lieten zien.

Onhandigheid, bevoogding, betutteling, onvermogen en lichte paniek. En dat in een jaar waarin er nou juist door het kabinet een strategische unit in het leven was geroepen om de overheidscommunicatie te stroomlijnen en dit soort zaken te voorkomen. Veel vergaderingen met vele voorlichters over mooie onderwerpen als de merkarchitectuur van het Rijk konden niet voorkomen dat Nederlandse burgers massaal hun eigen richting kozen.

Onthand en ontgoocheld konden Kamer en kabinet daags na het referendum niets beters bedenken dan eindelijk toch een brede maatschappelijke discussie in Nederland over Europa. Een beetje laat, en daarom misschien ook al wel weer snel van tafel....

2005 was ook het jaar waarin we het bijna gewoon waren gaan vinden dat met sommige gekozen volksvertegenwoordigers die openlijk hun mening uitdragen van schuiladres naar schuiladres werd gezeuld. Het bedreigen en als gevolg daarvan streng bewaken van politici lijkt inmiddels een permanent gegeven te zijn. Dat geldt trouwens niet louter voor politici, maar ook voor anderen die soms – als het om hun veiligheid gaat – ook nog geacht worden zichzelf te bedripen. Deze fysieke aantasting van het grondrecht van vrijheid van meningsuiting mogen we nooit gewoon gaan vinden. Er waren grote incidenten in 2005, en kleine incidenten. En soms werden kleine incidenten groot. Zo was 2005 – het is al eerder ter sprake gekomen – ook het jaar van een breed uitgemeten diplomatiek incident met België. Avond aan avond openden de televisiejournals met de kritische woorden van de Belgische Minister van Buitenlandse Zaken Karel De Gucht aan het adres van onze premier. Niet trouwens omdat de media dit keer bezig waren een zoveelste hype te creëren, maar omdat het Nederlandse kabinet het nodig achtte om openlijk en bij voortduring de kwestie met de Belgen ten finale uit te vechten. De tiendaagse veldtocht uit 1831 – door de fam. Blokker in hun dit jaar verschenen vaderlandse geschiedenisboek overigens omschreven als een rustige wandeling naar het zuiden – werd in een eigentijdse politieke variant nog eens overgedaan. En dan niet dunnetjes, maar dik.

En dan de held Harry Potter zelf – ook al eerder ter sprake geweest. Hij liet zich in de Volkskrant door Jos Collignon stampvoetend portretteren terwijl hij woedend tegen zijn vriendinnetje riep: 'Ze noemen me Balkenende!'

Dit alles in aanmerking nemend is het dan ook niet verwonderlijk dat voor de Machiavelliprijs 2005 is gezocht naar een prijswinnaar buiten Haagse politieke kringen. Het Machiavellibestuur heeft besloten de prijs voor opmerkelijke publieke communicatie dit jaar toe te kennen aan iemand die onafhankelijkheid, betrokkenheid en zichtbaarheid uitstraalt. En dat op een gebied dat slechts transparantie en geen compromissen duldt: de fysieke veiligheid in ons land. Als voorzitter van de begin dit jaar met haar werk gestarte nationale Onderzoeksraad naar Veiligheid heeft u prof. mr. Pieter van Vollenhoven een duidelijk en overtuigend gezicht gegeven aan het onafhankelijk veiligheidsonderzoek in Nederland. Nu als voorzitter van deze raad, eerder als voorzitter van haar voorloper, de Raad voor de Transportveiligheid.

Onafhankelijkheid, betrokkenheid en zichtbaarheid gaan in uw geval hand in hand. De onafhankelijkheid is een eerste voorwaarde om als Onderzoeksraad te kunnen opereren. En ook nodig in een krachtenveld waarin verschillende overheidsinstanties soms over elkaar heen buitelen zonder de nodige klaarheid te brengen. Na het ongeval met het Belgische Herculestoestel op de luchtmachtbasis Eindhoven in 1996 – waarbij 34 mensen om het leven kwamen zonder dat er een reddingspoging was ondernomen (men wist niet dat ze in het toestel zaten) – verschenen er maar liefst 29 onderzoeksrapporten. Meer of minder onafhankelijk en ieder op hun eigen gebied zonder dat er aan slachtoffers en nabestaanden finale klaarheid werd geboden. Daarvoor was uw onderzoek nodig.

Uw betrokkenheid is altijd een hele zichtbare. Heel vaak bent u snel na een ramp of ongeval in hoogsteigen persoon ter plekke om daar uw inspectie, uw onderzoek aan te vangen. Daarmee benadrukt u niet alleen het belang van het onafhankelijk onderzoek, maar toont u zich ook een bakken waar slachtoffers op kunnen rekenen. En waardoor een samenleving kan waarnemen dat het verbeteren van veiligheid hoge prioriteit heeft.

Transparantie is voor u bij uw werk een vanzelfsprekendheid. U schuwt de media niet als het erom gaat uw werk of uw werkwijze toe te lichten. Of dat nou om het bellen van een bewindspersoon gaat om uitzetting van slachtoffers van de Schipholbrand op te schorten – wat iedereen mag weten – of om het vragen voor aandacht voor investeringen in de fysieke veiligheid. Ook de contacten met het parlement dragen bij u eenzelfde vanzelfsprekendheid uit. En die attitude heeft er zeker toe bijgedragen dat we in Nederland anno 2005 nu ook daadwerkelijk een onafhankelijke Onderzoeksraad naar Veiligheid hebben. (Want als het aan de verantwoordelijke bewindspersonen had gelegen hadden we er minstens drie gehad: ieder ministerie zijn eigen raad. En was de onafhankelijkheid ook niet altijd gewaarborgd geweest).

Bij uitstek heeft u het middel communicatie ook gehanteerd om bij de totstandkoming de onafhankelijkheid van uw raad te garanderen. Daar waar de Minister van Binnenlandse Zaken de mogelijkheid wilde hebben om uit uw rapporten vertrouwelijke informatie te schrappen hield u binnenskamers en buitenskamers uw poot stijf. En zocht u de media op om dat toe te lichten en er een portefeuillekwesie van te maken.

Een citaat van u: 'Als je kunt schrappen, dan wordt het onderzoek bij voorbaat in twijfel getrokken'. Of een ander citaat: 'Dan ga ik wat anders doen, ministers moeten een onderzoek maar verbieden of stop zetten, dan liggen de zaken helder'. Overigens beklagde ruim twintig jaar geleden de toenmalige Minister van Verkeer en Waterstaat Neelie Kroes zich al over uw vasthoudendheid. Zij vergeleek u met een terrier. En voegde daar fijntjes aan toe dat nou net niet haar lievelingshondje was.

Door onafhankelijkheid en transparantie in uw optreden zo centraal te stellen heeft u in de Onderzoeksraad naar Veiligheid een opmerkelijk glazen huis gecreëerd. En dat is een bijzondere verdienste voor iemand die als lid van het Koninklijk Huis al in een glazen huis leeft. Met ministeriele verantwoordelijkheid en al. En dat maakt uw optreden als voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid zo uitzonderlijk. Want als lid van het Koninklijk Huis valt alles wat u zegt of doet of laat binnen de ministeriele verantwoordelijkheid. Terwijl u als voorzitter van de Onderzoeksraad nou juist bij uitstek onafhankelijk van enigerlei minister of ministerie moet opereren.

Een spanningsveld dat de nodige communicatieve stuurmanskunst vereist. Maar waar u als professional in beide werelden een uiterst positieve draai aan heeft gegeven. Uw zichtbaarheid als lid van het Koninklijk Huis vergroot uw zichtbaarheid als Voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid. En uw voorzitterschap van deze raad vergroot de zichtbaarheid van uw bereidheid om zich als lid van het Koninklijk Huis in te zetten voor de publieke zaak in Nederland. Boven en naast de partijen. (De koninklijke weg bewandelend.)

Veiligheid duldt geen compromissen. Veiligheid vraagt om een glasheldere en glasharde aanpak. Dat is in Nederland nog lang niet altijd het geval. Het speelveld en de vele spelers met een onduidelijke verantwoordelijkheidsverdeling zijn nog te vaak te onoverzichtelijk. Het bij voortduring klaarheid aanbrenge in deze schimmigheid is al dertig jaar lang uw verdienste geweest: prof. mr. Pieter van Vollenhoven. En het is dan ook om die reden dat ik u namens de Stichting Machiavelli graag de Machiavelliprijs voor 2005 overhandig.